

alized) a demokratizace a politično (*Democratization & Political – contextualized*). O Giddensově strukturační teorii promluvil v prvně jmenovaném bloku Jiří Šubr, který byl na konferenci jedním z mála zástupců české sociologické teorie (spolu s Janem Balonem, jenž celou konferenci na její pražské straně organizoval, a s Csabem Szaló z Brna, který v posledním bloku konference přednesl příspěvek z oblasti sociologie kolektivní paměti o památníku holocaustu v Berlíně).

Program posledního konferenčního dne byl uspořádán kolem témat „konceptů“ a „sociální teorie“ samotné. Každý z jednotlivých bloků byl přitom znovu tematicky velmi otevřený. „Koncepty“ (*Concepts in Society; Concepts in Contexts*) provedly posluchače od kategorie rodiny (Grigorakis Anastasios, Francie), práce (Barış Mücen, Turecko) nebo sympatie (Natalia Ruiz-Junco, USA) až po zajímavé, nicméně ne zcela přesvědčivě pojaté téma možného ochuzení sociologie v důsledku jejího ateistického východiska (Svetlana Sharonova a Igor Pjazantsev, Ruská federace). Paralelní bloky věnované současné sociální teorii a jejím výzvám (*Contemporary Social Theory; Challenges: New Developments in Social Theory*) celé setkání v sobotu brzy odpoledne uzavřely samozřejmě spíše otevřením: Mnohost jazyků, teoretických východisek, představ

o tom, co stojí za badatelovu pozornost a co z ní má být vyloučeno, sice dodává setkáním sociálních vědců intelektuální pestrost, mnozí z nich však zároveň cítí, že jde o stav spíše neuspokojivý. Jak se ale s tímto stavem vypořádat a neztratit přitom nic z toho, co činí sociální teorii právě „sociální teorií“?

///// recenze //////////////////////////////////

Niels BRÜGGER (ed.), *Web History*. New York: Peter Lang Publishing 2010, 362 s.

Václav Cejthamr

Kniha *Web History* je souborem šestnácti textů, vybraných a sestavených Nielsem Brüggerem, které se věnují nejrůznějším aspektům výzkumu webu. Niels Brügger přednáší na katedře Internetu a mediálních studií Aarhuské univerzity v Dánsku, přičemž jeho hlavní výzkumný zájem směřuje právě zejména k historii webu. Věnuje se ale také problematice archivace internetu a webových stránek. Ačkoliv jsou web a internet společným jmenovatelem všech textů, jejich jednotlivá témata nahlížejí na web z různých perspektiv. Kniha je rozdělena do čtyř hlavních tematických oddílů, o vlastní his-

torii webu se přitom čtenář dočte v prvním z nich. Druhá část knihy je věnována webové kultuře, část třetí tématu využití webu jako média a současným podobám webu a v části poslední se čtenář seznámí s problematikou ukládání, archivace a prezentace dat a s etickými aspekty internetové reklamy.

Předmluvu ke knize sepsal pod názvem „History – With a Future“ profesor Charles Ess, který rovněž působí na Aarhuské univerzitě. Charles Ess již od počátku devadesátých let zkoumá etiku na webu, vývoj osobnosti v digitálním prostředí a z něj vyplývající možná rizika. V předmluvě Charles Ess shrnuje čtyři hlavní přínosy celé knihy. Ta podle něj především čtenáři poskytuje přehled a základní orientaci na webu a seznamuje jej s jeho historií. Jednotlivé kapitoly knihy pak nabízejí vhled do současného stavu zkoumání konkrétních internetových oblastí – kultury, webového průmyslu, médií a ukládání dat. Za třetí, uvádí Ess, teoretické a metodologické reflexe, které jednotlivé texty obsahují, představují čtenářům web z nejrůznějších úhlů a perspektiv, a přesto jim poskytují syntetický pohled na web jako celek. V neposlední řadě pak kniha naznačuje směr dalšího vývoje webu a možnosti jeho zkoumání. Výzkum a používání webu, jak Ess na konci své předmluvy poznamenává, nicméně vzhledem k

a politickým nárokům stále zůstává téměř výhradně doménou rozvinutých zemí.

V úvodním textu knihy (s. 1–27) Niels Brügger tvrdí, že ten správný čas na zkoumání historie webu nastává právě dnes. Brügger zmiňuje teoretické a metodologické obtíže, které zkoumání historie webu a potažmo internetu dříve provázely. Především je podle něj třeba osvětlit, co pojem „web“ zahrnuje a jaký je jeho vztah k internetu. Web (plným označením Word Wide Web) je chápán jako subdoména internetu. Internet považuje Brügger za souhrn nejrůznějších internetových činností a elementů, které jsou založeny zejména na využívání http protokolu, programovacím jazyku html a na url adresách, nehledě přitom na množství jiných protokolů a jazyků, aplikací a zásuvných modulů, které se na internetu také objevují. 6. srpna 1991 byl zaveden internetový http protokol (hypertransfer protokol), a to jako součást projektu World Wide Web. Od tohoto data je tedy možné – čistě technicky vzato – datovat začátek webu. Jasně odlišení internetu od webu není snadné, protože internet i web jsou od počátku navzájem natolik propojeny, že historie webu musí být součástí historie internetu a naopak. Přestože lze tedy čistě technicky určit začátek WWW relativně snadno, začaly se komunikační formy a nejrůznější funkce

webu objevovat již mnohem dříve v celé řadě jeho technologických předchůdců.

Historie webu jako celku může být jednak historií specifických webových standardů, aplikací a institucí, jednak historií komunikačních infrastruktur, webových serverů, vzniku World Wide Web konsorcia, objevení se prvních hackerů a jejich nástrojů, vzniku webových prohlížečů apod. Internet je tedy globální datový komunikační systém, složený z hardwaru a softwaru, které umožňují vzájemné propojení počítačů. Web je pak jen jednou ze služeb, i když zdaleka největší, která využívá Internet. Jde v podstatě o soubor dokumentů a dalších zdrojů vzájemně propojených tzv. hyperlinky, které jsou vyvolávány pomocí tzv. url adres (uniform resource identifier). Pojmu „internet“ jako zjednodušujícího označení pro World Wide Web se začíná široce používat přibližně od roku 1996.

Brügger rozlišuje mezi minulostí a historií. Minulost chápe jako stopy událostí a činností, které zůstávají za námi, zatímco historie je podle něho vědecká rekonstrukce těchto činností a událostí na základě pečlivého a kritického zhodnocení dostupných stop. Historikové nám vyprávějí historické příběhy o minulosti, minulost sama o sobě toho není schopna. A tak, čteme-li například studii z roku 1999

o webu v roce 1989, nepřenášíme se do samotné minulosti webu, nýbrž se jí příběhem o webu minulosti jen dotýkáme.

Problém úplnosti archivace webu je dalším tématem, kterému Brügger věnuje pozornost, když tvrdí, že uchovávaná (archivovaná) data neodpovídají zcela své původní podobě. Je tomu tak proto, že webový dokument představuje subjektivní rekonstrukci webu z dané doby, a proto je nezbytně neúplný. Příčinou jsou rozdílné archivní formy, přístupy a strategie, které dané instituce či jednotlivci při procesu archivace zvolili. Také dřívější funkcionalita interaktivních dokumentů, linků, zvuků, animací apod. nemusí být zachována. Proto se historikové webu potýkají s neúplnými archivovanými weby, jejichž originální obsah mnohdy zmizí v nenávratnu. I to je jedním z důvodů, proč je mezi všemi studii o webu těch opravdu ryze historických tak málo.

Brügger se pokusil navrhnout a rozlišit hlavní skupiny historických studií o webu. Všimá si toho, že se první historikové webu věnovali historii webů politických stran. Holandští autoři Voerman a Graaf byli mezi prvními, když v roce 1998 publikovali studii o webových stránkách nizozemských politických stran. Druhou velkou skupinu tvoří studie o historii webu jako takového. Brügger uvádí jako pří-

klad knihu J. Gilliese a R. Caillliau *How the web was born* z roku 2000.¹ Třetí velkou skupinou pak byly studie o vztazích médií k internetu, zejména ve vztahu ke zpravodajství. Drtivá převaha těchto studií se objevuje na přelomu tisíciletí. Čtvrtou skupinou historických studií je zkoumání komerčního využití webu. Tyto studie opět pocházejí převážně z období let 1998–1999. Pátá skupina studií si všímá historie tzv. velkých mužů webu, první studie zde pocházejí z období let 2001–2002 a zahrnují např. zakladatele společnosti Netscape, Amazon, Google nebo Yahoo. Šestou skupinu vymezuje problematika ochrany soukromí, skupina sedmá zahrnuje historii webového designu a věnuje se především designu zpravodajských webů. Poslední dvě skupiny prací o historii webu se zaměřují na metodologii a praktické problémy historie webu a také na konkrétní specifické oblasti webu, příkladem jsou třeba vyhledávací roboty (Google, WebCralwer apod.)

První oddíl knihy, nazvaný „Historie webu a předmět zkoumání“, se ve dvou kapitolách zabývá teoretickými základy historie webu, která je součástí mnoha disciplín výzkumu internetu. První kapi-

tolou tohoto oddílu je Brüggerův text s názvem „Historie webové stránky: Analytická mřížka“ (*Website History: An Analytical Grid*, s. 29–60). Zde autor navrhuje konceptuální rámec, jež by mohli ostatní výzkumníci používat jako analytický nástroj při studiu historie webových stránek. Brügger tvrdí, že tento konceptuální nástroj vyvinutý k identifikaci a studiu sil, které utvářely historii webu, nemá mít definitivní podobu, ale spíše otevřený charakter. Na příkladu dánské webové stránky www.dr.dk pak ukazuje možnosti použití tohoto rámce při studiu historie webových stránek.

V druhé kapitole prvního oddílu knihy s názvem „Webová historiografie zaměřená na předmět“ (*Object-Oriented Web Historiography*, s. 61–80) Kirsten Foot a Steven Schneier vyjadřují názor, že vývojová analýza jakýchkoliv aspektů webu, ať již zaměřená retrospektivně či na současnost, musí nutně obsahovat jak vnitřní, tak i vzájemnou dynamiku mezi tvůrcem webu, způsobem a technikou tvorby webu a vytvořenými webovými prvky. Tento fakt ztěžuje výzkumníkům historickou i teoretickou identifikaci konkrétního předmětu studia. Pro čtenáře je v této kapitole zajímavá definice a trojí členění tzv. předmětové orientace (*object orientation*), která je oblíbeným pojmem v celé řadě

¹ James GILLIES – Robert CAILLIAU, *How the Web was Born. The Story about World Wide Web*. Oxford University Press: Oxford 2000.

disciplín a kterou výzkumníci často používají v různých souvislostech.

V druhém oddílu nazvaném „Webové kultury“ (*Web Cultures*) nalezneme celkem čtyři texty, které se z různých úhlů prostřednictvím případových studií zabývají webovou kulturou. V kapitole „Vývoj amerického bílého nacionalismu na webu“ (*Evolution of U.S. White Nationalism on the Web*, s. 83–104) mapuje Alexander Halavais vývoj, kterým od poloviny devadesátých let minulého století prošly webové stránky s tematikou bílého nacionalismu a rasismu. Autor popisuje čilou aktivitu rasistů na webu, kteří s maximální rychlostí tohoto média využili k hlásání a šíření svých názorů a k náboru nových sympatizantů. Ve využívání možností webu rasisté dokonce překonali mnohé firmy a organizace, přitom podobně zručně na webu ovládli i sociální sítě. Podle Halavaise toto sofistikované využití technických možností, které prostředí webu poskytuje, rasistům umožnilo rychle a nebývale se zviditelnit.

Kapitola „Historie Allah.com“ (*A History of Allah.com*, s. 105–136) od Albrechta Hofheitze je detailní analýzou uvedené stránky a dalších stránek s podobnou tematikou, které samy sebe označují za oficiální stránky islámského náboženství. Stránka Allah.com je ovšem dílem jednotlivce, přistěhovalce do USA egyptského původu, který ve sku-

tečnosti vykládá islám tak, jak jej vidí a chápe on sám. Hofheinz tvrdí, že počet takových a podobných stránek na webu rychle roste a že si stále více tvůrců těchto stránek přisvojuje právo vykládat islám podle svého, ačkoli tyto své názory dále šíří, jako by to byly názory oficiálních islámských představitelů.

Kapitola „Historizace kultury webových kamer: telefetiš jako virtuální objekt“ (*Historicizing Webcam Culture: The Telefetish as Virtual Object*, s. 137–154) od Kena Hillise se zabývá počátky poměrně krátké historie tzv. kultury webových kamer s cílem analyzovat složitý význam pojmu „objekt“ ve virtuálním prostředí. Autor ve své případové studii sledoval několik anglicky hovořících gayů, kteří začali využívat webové kamery a jejich technické možnosti a kteří tak přispěli k vytvoření a šíření nových forem fetiše – tzv. telefetíše.

Téma webových kamer je námětem také následující kapitoly s názvem „Sebezobrazení na webu“ (*Self-portrayal on the Web*, s. 155–170). Dominika Szope se v ní zabývá počátky dnes velmi rozšířeného zobrazování a prezentování sebe sama na webu. Napříkladu Jennifer Ringley se svými webovými kamerami JenniCam tvrdí, že její aktivity předznamenaly vznik You Tube a dalších obdobných stránek na webu.

Třetí oddíl knihy pod názvem „Webový průmysl a mediální in-

stitute“ (*Web Industries and Media Institutions*) se zabývá organizací webového průmyslu a starých mediálních institucí na webu, obsahuje také čtyři kapitoly. První text tohoto oddílu s názvem „Webový průmysl, ekonomika, estetika: Mapování podoby webu v éře tečka-com“ (*Web Industries, Economies, Aesthetics: Mapping the Look of the Web in the Dot-com Era*, s. 173–194) zkoumá ekonomickou a průmyslovou organizaci nového mediálního průmyslu v období let 1994–2001 se zaměřením na změny webového průmyslu, zejména ve výrobě, designu a stylu webových stránek. Autorka tohoto textu Megan Sapnar Ankerson tvrdí, že dění na webu nejlépe pochopíme studiem webových stránek jako kulturní formy, která je reakcí na konkrétní sociální, ekonomický a průmyslový kontext.

Tomi Lindblom se v textu „Analýza a srovnání historie webových strategií hlavních mediálních společností na příkladu Finska“ (*Analysing and Comparing the Histories of Web Strategies of Major Media Companies – Case Finland*, s. 195–212) zaměřuje na rozvoj nových médií a webových strategií tří velkých mediálních společností ve Finsku a porovnává úspěšnost těchto strategií, která se však vzájemně příliš neliší. Einar Thorsen popisuje ve svém příspěvku nazvaném „Online zprávy stanice BBC: krátká historie minulosti

a současnosti“ (*BBC News Online: A Brief History of Past and Present*, s. 213–232) čtyři hlavní periody zpravodajských webových stránek stanice BBC, počínaje zahájením jejich provozu v roce 1997 a prvními lety její činnosti a konče obdobím let 2004–2005, které bylo ve znamení integrovaných a uživatelem ovládaných multimedialních aplikací. Konečně poslední kapitola třetího oddílu je věnována problematice online novin a zpravodajství. Vidar Falkenberg ve svém příspěvku přiznačně nazvaném „(R)evoluce v rekonstrukci: duální historie online novin a novin online“ (*((R)evolution under Construction: the Dual History of Online Newspapers and Newspapers Online*, s. 233–254) doporučuje zkoumat odděleně historii online podoby tištěných novin a historii online novin jako takových. Autor si všímá vzájemného ovlivňování obou přístupů ke zpravodajství v Dánsku.

Poslední oddíl knihy sestává rovněž ze čtyř kapitol, které pojednávají o uchování webu a webových prezentací a o problematice webové reklamy. V textu „Estetika webové reklamy: metodologické implikace ke studiu rozvoje žánru“ (*The Aesthetics of Web Advertising: Methodological Implications for the Study of Genre Development*, s. 257–278) analyzuje Iben Bredahl Jessen metodologické implikace skutečné podoby webové reklamy.

Autorka zde navrhuje takový způsob sběru a dokumentace nestálého obsahu na webu, který by usnadnil studium webové reklamy jako samostatného žánru. V dalším příspěvku pod titulem „Archivace webu ve výzkumu a historické globální spolupráci“ (*Web Archiving in Research and Historical Global Collaboratories*, s. 279–304) se Charles van den Heuvel věnuje tématu uchování webového obsahu. Autor se domnívá, že by bylo užitečné vybudovat infrastruktury pro snadný přístup k co možná nejobsáhlejšímu webovému archivu ve formě anotací. Anotace by podle něj měly být uchovávány jako součást originálního dokumentu. Archivované dokumenty jsou totiž podle van den Heuvela součástí naší kolektivní paměti a digitální formy našeho kulturního dědictví.

„Sběr a uchování vzpomínek na Virginia Tech tragedii: realizace webového archivu“ (*Collecting and Preserving Memories from the Virginia Tech Tragedy: Realizing a Web Archive*, s. 305–324) je text, ve kterém se Brent Jesiek a Jeremy Hunsinger zaměřili na složité metodologické problémy tvorby archivu a uchování dat převážně sociálního charakteru (zde konkrétně těch, které se váží k tragédii ve Virginia Tech). Poslední článek tohoto oddílu s názvem „Online prezentace historie webového designu založená na výzkumu: případová studie

stránek webmuseum.dk“ (*Research-based Online Presentation of Web Design History: The Case of webmuseum.dk*, s. 325–348) se zaměřuje na možnosti vybudování webového muzea a na otázku, jak se takové muzeum liší od klasického muzea kamenného. Ida Engholm v tomto článku diskutuje o konkrétním příkladu dánského muzea historie webového designu a ukazuje, jak takové muzeum může napomáhat historikům ve studiu historie webu.

Závěr knihy (s. 349–352) sepsal opět její editor Niels Brügger, který navrhuje do budoucích vědeckých diskuzí zahrnout možnosti šíření konceptu webového archivnictví, dále rozšířit studia webové historie za hranice států a ustanovit výzkumné infrastruktury. Pokud jde o mě, knihu *Web History* považuji za zajímavý a vcelku vzácný počín, který je s to naše vědění o historii webu skutečně rozšířit. Jako její hlavní nedostatek vidím – a to i přes rozdělení textů do oddílů – její poměrně značnou roztržitost, kritický lze však být i ke značně kolísající kvalitě textů. Některé příspěvky jsou stylisticky velmi těžkopádné, určitě by jim neškodilo více jazykové lehkosti a elegance. Paradoxně navíc kniha nakonec působí dosti jednotvárně, zejména proto, že její autoři pochází převážně z Dánska a že je na Dánsko také většina jejich textů zaměřena. Nelze se ubránit dojmu, že tyto jejich příspěvky byly

původně sepsány pro jiné účely a teprve následně s větším či menším úsilím pospojovány do jednoho svazku. Najdou se jistě čtenáři, kteří tuto formu naopak přivítají, těm ostatním pak mohou přece jen doporučit, aby se jí nenechali odradit.

////// recenze //////////////////////////////////

Paul VEYNE, *Jak se píšou dějiny*. Červený Kostelec: Pavel Mervart 2010, 444 s. (*Comment on écrit l'histoire*, 1971, přeložil Čestmír Pelikán).

Jiří Růžička

Renomovaný francouzský historik Paul Veyne, který se českým čtenářům představil dosud pouze jedinou knihou (*Věřili Řekové svým mýtům?* Praha: Oikuméné 1999) se ve světě proslavil jako odborník na dějiny Římské říše. V jeho bibliografii vyniká zvláště monumentální kniha *Chléb a hry* (fr. vyd. *Le pain et le cirque*. Paříž: Seuil 1976), v níž podrobně analyzuje tzv. „evergetismus“, tj. celý systém darů, který vytváří sociální pouto římské společnosti.¹ V poslední době zaujal

¹ Jako „evergetismus“ je obecněji označována praxe hodnostářů, kteří nechávají ze svého bohatství těžit společnost.

především svou knihou o zrození křesťanského světa ve čtvrtém století našeho letopočtu (*Quand notre monde est devenu chrétien*. Paříž: Albin Michel 2007) a souborem studií *L'Empire gréco-romain* (Paříž: Seuil 2005), v němž zkoumá široké spektrum jevů od problematiky vztahu řecko-římské identity, role umění a propagandy ve společnosti až k otázce římské zbožnosti a morálky. Nově česky vydaná kniha *Jak se píšou dějiny* patří mezi Veynovy ranější práce (poprvé vydaná v roce 1971, podruhé pak v roce 1979 s přidruženou statí *Foucault revolucionalizuje historii*, která je obsažena také v tomto překladatelsky výborně zvládnutém českém vydání) a s trochou nadsázky lze říci, že jde o objemný pamflet proti vědeckému a teoretickému chápání historie.

Tomuto označení bychom ale neměli, alespoň v prvním sledu, rozumět špatně či zjednodušeně. Veynovi nejde (či spíše nemělo by jít) o nějaký návrat do předkritického či předpozitivistického chápání historiografie. Jeho terčem se stávají ty koncepte historiografie, jež se snaží kopírovat metodologii přírodních věd, uchopit dějiny či alespoň jejich větší úseky do obsáhlého výkladového rámce, stanovit zákony a určit determinanty. Samozřejmě bychom z výše řečeného mohli říci, že Veyne je pluralista a jeho nejvlastnějším zájmem je obrana mnohosti přístupů oproti imperiálnímu nároku